

Borbe sa Arnautima oko Prizrena

Od 13. do 20. Septembra 1913.

13. septembra prešli su Arnauti Drim ispod Vasjata, kod koga je bila kao posada jedna naša četa, i odmah je napadnu. Pošto su bili nesravnjeno jači po snazi, to su slabu posadu napali jednovremeno sa svih strana, pa odmah za tim poseli sve okolne visove i četetu, koja se povlačila, potpuno opkoleli u jednoj dubokoj jaruzi i uništili je.

Tako su isto prošle i slabe posade na Kalisu i Bušterici, samo što je komandir čete sa Kalisa, potporučnik Minić ipak uspeo, da im protivustane celoga dana, pa se noću probio kroz njih i stigao srećno u sastav svoga bataljona. Razume se, da je ostavio mnogo mrtvih i ranjenih. Kad su na taj način uspešno prešli Drim i probili slabi zastor našeg graničnog fronta, tada su opijeni tim svojim uspesima, sa užasnom i divljačkom drekom krenuli dalje. Jednim delom su se zadržali prema našim slabijim delovima na Ujmištu, a drugim - jačim - krenu preko Gore pravcem Vranište - Prizren.

Pokret ovih razbojnika bio je dobro organizovan, slabe posade su se morale povlačiti i za Arnautu nije predstavljalo veliku teškoću, da nastave prodiranje kroz našu teritoriju.

Na Vraništu su takođe razbili jednu našu dobrovoljačku četetu i odmah tu postavili svoje vlasti. Pošto je Vranište sresko mesto gorskog sreza, to i Arnauti odmah postavili tu svoga kajmakama, koji se odmah dade u posao. Leteli su raspisi na sve strane, pozivali su se sunarodnici na oružje. Tu se obećavalo, preklinjalo i pretilo svima i svakome ko, se ne bi založio za svetu arnautsku stvar. Interesantna je njihova arhiva iz vremena njihove kratke vladavine u Vraništu i okolini Prizrena koju smo kasnije našli.

I odmah se rastrčale glasnici na sve strane da jave u sela, koja se još nisu digla, da je kucnuo davno željeni, i tako dugo očekivani čas, a sela na pravcu kojim su naši razbijeni delovi prednjih četa ostupali, ustajala su bez poziva i tukla naše vojnike. Ubrzo su zatreštali gočevi i kroz najzabačenija sela i čuveni zlikozci mračne Ljume, kretose da pomognu svojoj braći. I tako je ta arnautska vojska rasla i napredovala dvema kolonama. Jedna kolona je išla preko sela Bele ka Koritniku, i njome je komandovao Mehmed-Beg od Debra, a druga je išla od Ljum Kule drumom pravo pored Drima, i njome je komandovao neki Mustafa-Aga.

Obe kolone koje su brojale ukupno preko tri hiljade ljudi, pojavile su se već 17. septembra u neposrednoj blizini Prizrena i zavladao položajima u neposrednoj blizini ovoga drevnsg srpskog grada. Položaji Guri Dervent, Koritnik i ostali, koji dominiraju Prizrenom, bili su već 18 u njihovim rukama.

U Prizrenu je nastala panika. Varoš je potpuno zatvorena. Sve je živo umiralo od straha. Ljudi su uzimali puške i javljali se na službu vojsci. Komandant mesta naredio je da se oružje razda građanima i da se obrazuju dobrovoljački odredi za odbranu varoši. Trgovci, sveštenici, profesori, učitelji, bogoslovi, - sve je to sa puškom trčalo i stavljalo se pod komandu oficira. Ali u tome već počese pristizati Prizrenu i pojačanja, i odmah izlaziti na položaje, radi potkrepljenja slabih četa X. puka, koje su uz pripomoć artiljerije ipak uspevale da dotle brane Prizren.

19. septembra nareden je opšti napad na Arnauते, koji se bili utvrdili na veoma jakim položajima Guri Derwent. Naše trupe nisu bile još dovoljno jake da bi mogle u toku toga dana zavladatai tim položajima, čije kamenite strane gotovo vertikalno padaju na niže, a sa čijih grebena sipaju Arnauti najžešću vatru.

Sutra dan 20 preduzet je ponovni napad. Arnauti su se borili uporno. Oni imaju svoju naročitu taktiku, - arnautsku taktiku - i predstavljaju sobom žilavog neprijatelja. U trenutku kada su naše trupe najviše angažovane prema arnautskim delovima, koji su nam na frontu, pojavljuju se mnogi od njih i sa bokova i iz pozadine, - niču sa svih strana, halaču divljački i nypadaju bezočno. Ti njihovi obilasci mogu se protumačiti samo na taj način, što i sva okolna sela ustaju na oružje i jurišaju na naše vojnike. Bilo je slučajeva, da su čak i sekirama ubijali vojnike,

Ali 20. septembra po podne već su se napadači počeli kolebati, jer napadu naših trupa na Guri-Derwent sadejstvovao je i silan napad od sela Žura, a i ozgo sa Koritnika kretao se jedan odred, koji se probio od Ljum-Kule. Oko 2 ipo časa po podne su već pojedine grupe otpočele odstupati, a između 3-4 časa Guri Derwent je bio u našim rukama. Tetovska kolona, u jačini dva bataljona 7. puka takođe se pojavila ozgo sa Šara, a odred iz Piškopeje približavao se Bicanu i pa taj način

su Arnauti bili potpuno opkoljeni. Vojska ovih razbojnika opkoljena je po selima na našoj teritoriji, a ostatak je pobegao kroz divlje i puste gudure Ljume, kroz koje se samo Arnauti znaju provući i prebegao je preko Drima.

I kad je naša kolona počela gonjenje, onda je po selima smireno dočekaju mirni građani, koji grde aramije koje im ne daju mirno živeti, ljube ruke „komandantu“, klanjaju se i temenaju i stavljaju na uslugu. A međutim to su baš oni isti koji su se pre dan dva sa puškom u ruci kretali protivu tih istih naših trupa i ubijali naše vojnike.

Ovo je možda jedan od najpodlijih i najbezočnijih naroda, pri tome su tako divljačni, da kad su sami postaju strašni i opasni. Pre godinu dana mi smo im dali sve; dali smo im slobodu - onu slobodu za kojom toliki mnogo i mnogo kulturniji narodi vapiju, i primili ih kao ravne sebi. Mi smo ih hranili, mi izdržavali, jer su njihovi krajevi siromašni i pusti. I sad nam oni ovako vraćaju sva ta naša dobročinstva.

Kad je tako, i kad kod njih ne pomažu čovečanske mere, - onda, onda smo ih morali u interesu opšte srpske stvari kazniti i to vrlo osetno kazniti.

Izvor:

Balkanski rat u slici i reči
Godina I Broj 34. Strana 538.
Beograd 13. Oktobar 1913.

Борбе с Арнаутима око Призрена

— од 13. до 20. септембра.

13. септембра прешли су Арнаути Дрим испод Васјата, код кога је била као посада је на наша чета, и одмах је нападу. Пошто су били несравњено јачи по снази, то су слабу посаду напали једнозремено са свих страна, па одмах за тим посели све околне високе и чету, која се повлачила, потпуно опколили у једној дубокој јаруги и уништили је.

Тако су исто прошле и слабе посаде на Калису и Буштерици, само што је командир чете са Калиса, потпоручник Минић ипак успео, да им противустане целог дана, па се ноћу пробио кроз њих и стигао срећно у састав свога батаљона. Разуме се, да је оставио много мртвих и рањених. Кад су на тај начин успешно прешли Дрим и пробили слаби застор нашег граничног фронта, тада су олијени тим својим успесима, са ужасном и дивљачком дреком кренули даље. Једним делом су се задржали према нашим слабијим деловима на Ујмишту, а другим — јачим — крену преко Горе правцем Враниште — Призрен.

Покрет ових разбојника био је добро организован, слабе посаде су се морале повлачити и за Арнауте није представљало велику тешкоћу, да наставе продирање кроз нашу територију.

На Враништу су такође разбили једну нашу добровољачку четину и одмах ту поставе своје власти. Пошто је Враниште средско место горског среза, то и Арнаути одмах поставе ту свога кајмакама, који се одмах даде у посао. Летели су расписи на све стране, — позивали су се сународници на оружје. Ту се обећавало, преклињало и претило свима и свакоме ко се не би заложно за свету арнаутску ствар. Интересантна је њихова архива из времена њихове кратке владавине у Враништу и околини Призрена коју смо касније нашли.

И одмах се растрчаше гласници на све стране да јаве у села, која се још ни су дигла, да је кучуно давно жељени и тако дуго очекивао и час, а села на правцу којим су наши разбијени делови предњих чета оступали, устајала су без позива и тукла наше војнике. Убрзо су затрештали гочевци и кроз најзабаченија села и чувени зликољци мрачне Љуме, кретоше да помогну своју браћу. И тако је та арнаутска војска расла и напредовала двома колонама. Једна колона је ишла преко села Беле ка Коритнику, и њоме је командовао Мехмед-Бег од Дебра, а друга је ишла од Љум Куле друмом право поред Дрима, и њом је командовао иски Мустафа-Ага.

Обе колоне које су бројале укупно преко три хиљаде људи, појавиле су се већ 17. септембра у непосредној близини Призрена и завладале положајима у непосредној близини овога древног српског града. Положаји Гури Дервент, Коритник и остали, који доминирају Призреном, били су већ 18 у њиховим рукама.

У Призрену је настала паника. Варош је потпуно затворена. Све је живо умирало од страха. Људи су узимали пушке и јављали се на службу војсци. Командант места наредно је да се оружје разда грађанима и да се образују добровољачки одреди за одбрану вароши. Трговци, свештеници, професори, учитељи, богослови, — све је то са пушком трчало и стављало се под команду официра. Али у томе већ почеше пристивати Призрену и појачања, и одмах излазити на положаје, ради поткрепљења слабих чета X. пука, које су

у припомоћ артиљерије ипак успевале да дотле бране Призрен.

19. септембра наређен је општи напад на Арнауте, који се били утврдили на веома јаким положајима Гури Дервент. Наше трупе нису биле још довољно јаче да би могле у току тога дана завладати тим положајима, чије камените стране готово вертикално падају на ниже, а са чијих гребена силају Арнаути најжешћу ватру.

Сутра дан 20 предузет је поновни напад. Арнаути су се борили упорно. Они имају своју нарочиту тактику, — арнаутску тактику — и представљају собом живаог непријатеља. У тренутку када су наше трупе највише ангажоване према арнаутским деловима, који су нам на фронту, појављују се многи од њих и са бокова и из позадине, — ничу са свих страна, халачу дивљачки и нападају безочно. Ти њихови обиласци могу се протумачити само на тај начин, што и сва околна села устају на оружје и јуришају на наше војнике. Било је случајева, да су чак и секирама убијали војнике.

Али 20 септембра по подне већ су се нападачи почели колебати, јер напалу наших трупа на Гури-Дервент садејствовао је и силан напад од села Жура, а и озго са Коритника кретао се један одред, који се пробио од Љум Куле. Око 2½ часа по подне су већ поједине групе почеле одступати, а између 3—4 часа Гури Дервент је био у нашим рукама.

Тетовска колона, у јачини два батаљона 7. пука такође се појавила озго са Шчара, а одред из Пишколеје приближавао се Бицину и на тај начин су Арнаути били потпуно опкољени.

Војска ових разбојника опкољена је по селима на нашој територији, а остатак је побегао кроз дивље и пусте гудуре Љуме, кроз које се само Арнаути знају провући и пребегло је преко Дрима.

И кад је наша колона почела гоњење, онда је по селима смирено дочекалају мирни грађани, који грде аралије које им не дају мирно живети, љубе руке „команданту“, клањају се и теменају и стављају на услугу. А међутим то су баш они исти који су се пре дан два са пушком у руци претали противу тих истих наших трупа и убијали наше војнике.

Ово је можда један од најподлијих и најбезочнијих народа, при томе су тако дивљачки, да кад су сами устају страшни и опасни. Пре годину дана ми смо им дали све; дали смо им слободу — ону слободу за којом толики много и много културнији народи вапију, и примили их као равне себи. Ми смо их хранили, ми издржавали, јер су њихови крајеви сиромашни и пусти. И сад нам они овако враћају сва та наша добротинства.

Кад је тако, и кад код њих не помажу човечанске мере, — онда, онда смо их морали у интересу опште српске ствари казнити и то врло осетно казнити.

II.

Какав је српски војник

— Србин глуме, ал' се не предаје —

У борби пред Штипом два наша пешадијска мајора, *Мирко Њешић* и *Вожа Стојковић*, показали су чуда од јунаштва. Њихове батаљоне Бугари су препадом напали и опколили их са свих страна. Развила се огор

Из савезничке грчке војске

Вороас